

عالی قاپو

این جاذبه گردشگری از نوع بناهای تاریخی و در شهرستان اصفهان بخش اصفهان واقع می باشد. دارای قدمت صفویان، و در آدرس اصفهان - ضلع غربی میدان نقش جهان واقع می باشد. سایر توضیحات:

در غرب میدان نقش جهان و روبروی مسجد شیخ لطف الله عمارتی بنام کاخ عالی قاپو وجود دارد. این عمارت یکی از عجایب معماری عهد صفوی در اوایل قرن یازدهم هجری است که به امر شاه عباس کبیر ساخته شد.

در حقیقت این بنا به مثابه یک ورودی بزرگ و با شکوه، میدان نقش جهان را به مجموعه دولتخانه و عماراتی مانند رکیب خانه، جبه خانه، تالار تیموری، تالار طویل، تالار سرپوشیده، کاخ چهلستون و دیگر عمارات مرتبط می کرده است.

این کاخ که در عهد صفویه به نام دولتخانه مبارکه نقش جهان شهرت داشته، دارای 38 متر ارتفاع می باشد و تنها بنایی است که نسبت به سایر بناهای پیرامون میدان پیش آمدگی دارد و نمادی از قدرت حکومتی به شمار می رفته است.

بر اساس برخی مستندات تاریخی کاخ عالی قاپو، اولین بنای احداث شده بر فراز کاخی از عهد تیموریان می باشد و دوره ساخت آنرا به سال 1000 تا 1006 هجری قمری نسبت می دهند.

این کاخ دارای پنج در ورودی بوده است که مهمترین آنها به نام عالی قاپو، مشرف به میدان امام است و سایر درها عبارت بودند از: در چهار حوض در قسمت شمال، در شاهی مشرف به دروازه شهر (معروف به دروازه دولت) در مغرب، در حرمسرا و در جبه خانه که موسوم به در مطبخ بوده است.

شاردن در مورد عالی قاپو می نویسد: «این کاخ، بزرگترین کاخی است که می توان در پایتختی مشاهده کرد. این کاخ به خاطر درب بزرگ رو به میدان آن، به عالی قاپو مشهور بوده و مردم احترام خاصی برای آن قایل بوده اند. اعتقاد و باورهای مردم بر این بوده که درب مزبور از نجف اشرف و از مقبره حضرت علی بن ابی طالب (ع) به اینجا آورده شده، و به همین جهت، به نام عالی قاپو (باب عالی) نیز نامیده شده است.»

در زمان شاه عباس اول، ایرانیان این درب را مقدس می دانستند و هرکس که پای خود را روی آن می گذاشت، مجازات می شد. کسانی که مورد لطف شاه قرار می گرفتند، با تشریفات خاصی مقابل درب قصر آمده و آن را می بوسیدند و با صدای بلند، عظمت و قدرت شاه را از خداوند مسالت می کردند. شخص شاه نیز به جهت احترامی که برای آن قایل بود، هیچگاه از مقابل آن سواره عبور نمی کرد. این درب یکی از مکان های بست نشینی و تحصن بوده که متحصنین را به غیر از شخص شاه، کس دیگری نمی توانست از آنجا خارج کند.

شاه عباس اول سفرای خارجی و شخصیت‌های عالیرتبه را در این کاخ به حضور می‌پذیرفته است. بعد از شاه عباس اول نیز، جانشینان او در همین کاخ و الحاقات آن مانند عمارت حوض‌خانه و تالار مروارید، میهمانان خود را به حضور می‌پذیرفته‌اند.

از ویژگیهای کاخ عالی قاپو اینست که به هر نمای بیرونی آن بنگریم، تعداد طبقات متفاوتی را برای ساختارش به نمایش می‌گذارد. از نمای ضلع شرقی، دو طبقه از، نمای ضلع غربی پنج طبقه و از طریق راه پله ویژه ملاقاتهای شاهانه، هفت طبقه نشان می‌دهد.

پس از عبور از ورودی اصلی رو به میدان و گذر از فضای سر پوشیده به ورودی اصلی کاخ می‌رسیم که در بالای سردرب آن عبارت “انا مدینه العلم و علی بابها” به چشم می‌آید که با فرض صفوی بودن آن به این موضوع اشاره می‌نماید که یکی از محورهای اصلی سیاسی شاه عباس اول، اختلاط مذهب شیعه با ساختار حکومتی بوده و از ثمرات بارز آن می‌توان از وحدت ملی، اعتلای معنوی و شکوفایی اقتصادی ایران زمین نام برد.

با عبور از درب ورودی از فضایی می‌گذریم که گنبدی بسیار زیبا بر فراز آن قرار دارد. این فضا دارای مساحتی حدود 64 متر مربع و ارتفاعی حدود 11 متر می‌باشد که به عنوان یکی از زیبا ترین الگوهای نقوش اسلامی و ختایی است. با حضور در هر یک از کنج‌های این فضا و ادا نمودن کلمه ای، فردی که درکنج متقارن قرار گرفته است، صدا را به مراتب شفافتر و بلند تر می‌شنود که این خود یکی از ویژگیهای اکوستیکی این فضا است که در بدو ورود نظر هر بیننده را به خود جلب می‌نماید.

این کاخ دارای سه دستگاہ پله می‌باشد که دو مسیر آن بصورت مارپیچ و یکسره طراحی شده اند و با 94 پله به طبقه آخر منتهی می‌شود. بازدید کننده برای رفع خستگی نیز می‌تواند در هر طبقه از آن خارج شده و در بالکن‌های موجود در غرب هر طبقه کاخ توقف نموده و مجدداً بالا رود.

در سال 1053 هجری قمری در زمان سلطنت شاه‌عباس دوم، تالاری با 18 ستون چوبی به ارتفاع 10

متر به طبقه سوم کاخ عالی‌قاپو اضافه شد. ستون‌های الحاقی با آئینه پوشیده گردیده و سقف آن با صفحات بزرگ نقاشی تزئین یافت. دیوارهای تالار دارای دو پوشش تزئینی است که اولی در زمان شاه عباس دوم و دومی در زمان شاه سلطان حسین به آن الحاق شده‌است. در میان تالار، حوضی مسی با ابعاد 5 × 7 متر و عمق 60 سانتیمتر وجود دارد. منبع نیز در ارتفاع 5 متری حوض قرار دارد و دارای فواره‌ای است که از مرمر و مس ساخته شده‌است.

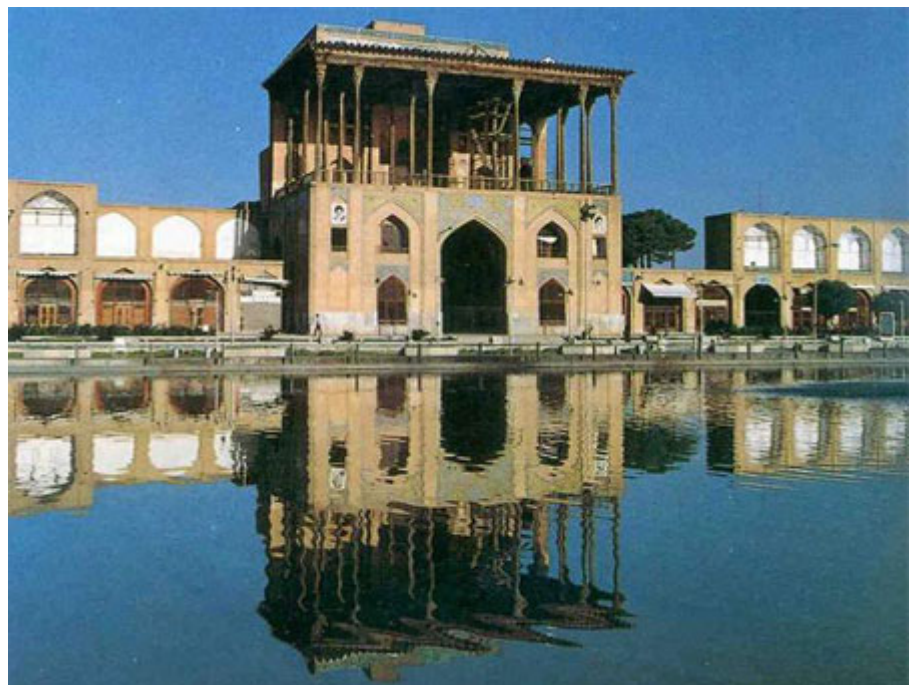
از فراز آخرین طبقه کاخ عالی‌قاپو و تالار باشکوه آن، شاهان صفوی و میهمانان آنها به تماشای بازی چوگان، چراغانی، آتش‌بازی و نمایش‌های میدانی می‌نشسته‌اند. وسعت این تالار ستون‌دار حدود 480 مترمربع است و کف ایوان بین ستون‌ها با تیرهای چوبی، شناژبندی شده و به استحکام بنا افزوده است. از ایوان کوچکی که پشت این تالار است گنبد زیبا و ساده توحیدخانه نمایان است.

یکی دیگر از زیباترین فضاها موجود در این کاخ، تالار موسیقی با گچ‌بری‌هایی زیبا در طبقه ششم است. وسعت بخش مرکزی تالار موسیقی که به شکل چلیپا طراحی شده، حدود 63 مترمربع است.

این فضای دلنشین دارای ظرافت هنری خاصی است و فضاها مجوف در داخل مقرنس‌ها به اشکالی گوناگون شامل ظروف مختلف به شکل نیمرخ، از گچ ساخته شده‌اند، علاوه بر جنبه تزئینی، نقش اکوستیکی نیز ایفا می‌کند که «فرد ریچاردز»، نقاش معروف، درباره تزئینات گچ‌بری این اتاق می‌نویسد: «... این تورفتگی‌ها مانند قطعات مختلف پازل با تناسب خاصی کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند...».

آنچه عالی‌قاپو را در زمره آثار باشکوه و نفیس قرار داده‌است، علاوه بر معماری متفاوت و بی‌نظیر آن، تزئینات منحصر بفرد در هر طبقه آن می‌باشد که بدست هنرمندان معروف عهد صفوی یعنی رضا عباسی و شاگردان او پرداخته شده است.

اگرچه بعد از دوره صفوي به تزئینات این بنا، خرابی‌ها و لطمه‌های جبران‌ناپذیری وارد شده است، با این حال هنوز هم شاهکاری‌هایی از گچ‌بری‌ها و نقاشی‌های عهد صفویه را دربردارد. مینیاتورهای هنرمندانه رضا عباسی، نقاش بنام عهدشاه‌عباس، نقاشی‌های گل و بوته، شاخ و برگ، اشکال وحوش و طیور و گچ‌بری‌های زیبای آن که به شکل انواع جام و صراحی در طاق‌ها و دیوارها تعبیه شده‌است، از نقوش جالب توجه این بنای تاریخی است. تزئینات یاد شده در بخش‌های مختلف کاخ مانند اتاق‌ها، سقف‌ها، راهروها و پلکان‌ها به چشم می‌خورد.

بنای عالی‌قاپو به عنوان يك کاخ حكومتي خوش ساخت و زیبا دستاورد دیگری است از هنر معماری دوران صفوي که از فراز ایوان ستوندار آن منظره شهر باستانی اصفهان و تغییر و تحولات 1000 ساله آن به خوبی نمایان است.

